

УДК 330.322: 330.101.541(477)

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рудік Н.М. – доцент,

Рудік В.О. – магістр, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Важливим динамічним чинником, що забезпечує збільшення щорічного валового регіонального продукту є інвестиції. Вони визначають темпи розвитку агропромислового виробництва, є могутнім стимулом для розвитку НТП, запорукою реалізації наявного ресурсного потенціалу. Застосування нової техніки та технологій сприяє зниженню витрат виробництва, збільшенню обсягу продукції і поліпшенню її якості та створює конкурентні переваги, зміцнює позиції на ринку. Крім того, інвестиції означають нарощування капіталу, що в свою чергу забезпечує економічне зростання в довгостроковій перспективі.

У період становлення ринкової економіки найбільшої деградації зазнала саме інвестиційна діяльність, особливо в агропромисловому комплексі України, де впродовж 90-х років інвестиційна діяльність була призупинена. Окремі негативні тенденції збереглися і в теперішній час. Так інвестиційна діяльність характеризується низькою діловою активністю більшості суб'єктів господарювання, коливаннями в обсягах інвестицій, територіальними та галузевими диспропорціями капітальних вкладень. У сучасних умовах обмеженість інвестиційних ресурсів стримує процеси реалізації потенційних можливостей регіонів, а значить, їх ефективного функціонування та подальшого соціально-економічного розвитку і потребує виваженого мікроекономічного та макроекономічного втручання в створення позитивного стабільного інвестиційного клімату.

Стан вивчення проблеми. Узагальнення теоретико-методологічних засад інвестування й інвестиційної привабливості, формування інвестиційного іміджу, визначення мети й категорії інвестиційної привабливості, регулювання інвестиційної діяльності розглядали у своїх працях провідні економісти С.О.Гуткевич, Г.П.Лайко, О.І.Дацій, Т.В.Мацибора, А.А.Пересада, А.П.Гайдуцький, О.І.Гуторов.

Завдання і методика досліджень. Висвітлення основних аспектів стану інвестиційної діяльності, аналіз динаміки показників інвестиційної діяльності та джерел інвестування, оцінка інвестиційної привабливості регіону, окреслення сприятливих для інвестування умов; виокремлення пріоритетів по окремих галузях і напрямках діяльності.

Результати досліджень. Упродовж 90-х років минулого століття інвестиційна діяльність у сфері АПК була фактично призупинена, відбулося катастрофічне зменшення обсягів основних засобів. Позитивні зміни в інвестиційному процесі АПК започатковані 2000 роком, який вважають переломним для економіки як України, так і регіонів. Ця позитивна тенденція продовжує зберігатися, але ступінь її прояву на регіональному рівні різна.

Максимальним рівнем територіального зосередження капітальних вкладень характеризуються Донецька, Дніпропетровська області та місто Київ.

Найменші обсяги інвестицій спостерігаються в аграрно-індустріальних регіонах, розташованих на півдні та заході України.

У 2000 та 2004-2010 роках індекси інвестиції в основний капітал Херсонського регіону склали відповідно: 120,7; 140,0; 102,4; 123,3; 132,6; 132,8; 48; 79,1%. Динаміка змін індексів інвестування у відсотках до попереднього року була неоднозначною, показник знизився у 2005 та 2009 роках. Така динаміка засвідчує як вплив політичної ситуації в країні на інвестиційну діяльність, а саме передвиборчих та після виборчих шоків мікро та макрорівнів, так і вплив розвитку кризи у світі. Аналогічна тенденція мала місце і по Україні, показник відповідно до років становив 114,4; 128,0; 101,9; 119,0; 129,8; 97,4; 58,5 %.

У розрахунку на одну особу, постійно проживаючу в Херсонському регіоні в період з 2000 року і по 2008 роки, інвестиції в основний капітал зберігали стійку тенденцію до зростання, хоча за абсолютними значеннями були не високими порівняно з іншими регіонами. Так у 2000 році цей показник мав значення -232 грн., меншим він був у Житомирській -180,3 грн., Тернопільській -173,0 грн. та Чернівецькій -150,8 грн., тоді як в середньому по Україні становив -479,8 грн. Уже в 2008 Херсонська область мала -3565,8 грн. інвестицій на одну особу, випереджаючи Волинську, Житомирську, Чернігівську, Закарпатську, Тернопільську, Сумську області. І хоча в наявності позитивна тенденція збільшення обсягів інвестування, але це значно менше, ніж у середньому по Україні -5058,4 грн. У 2009 році відбулося зменшення освоєних інвестицій на одну особу як по регіонах, так і в цілому по Україні. І в 2009 році інвестиції в основний капітал на одну особу в Херсонському регіоні становили 1906 грн., випереджаючи Сумську область -1858,3 грн., Житомирську -1780,6 грн., Закарпатську -1542,5 грн., Чернігівську -1434,7 грн., та Тернопільську -1312,4 грн., тоді як по Україні цей показник склав відповідно 3308,6 грн. У 2010 році цей показник для Херсонського регіону склав -1545,6 грн. Динаміка розвитку інвестування в Херсонському регіоні аналогічна такій в цілому по Україні, проте абсолютні значення показників значно нижчі таких як по Україні, так і по більшості регіонів, що є свідченням наявності проблем в першу чергу на мікроекономічному рівні в регіоні та макроекономічних проблем регіону в аспекті агропромислового комплексу.

Аналіз розподілу інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у відсотках до загального обсягу інвестицій регіону свідчить, що значну частину капітальних вкладень освоєно в аналізовані 2000 та 2004-2010 роки на підприємствах промисловості -36,3; 28,2; 28,8; 23,6; 29,7; 24,4; 32,7; 18,3% відповідно. У 2006, 2008 та 2010 роках спостерігалось зменшення обсягів інвестицій освоєних підприємствами промисловості. У цілому по Україні цей показник зберігав стабільну тенденцію до зростання, зменшившись лише в 2009 році. У сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві частка освоєних капіталовкладень склала в аналізовані роки відповідно -19,0; 12,6; 17,4; 19,0; 15,7; 30,2; 25,4; 36,5%, і в 2004, 2007 та 2009 роках цей показник був меншим, ніж у попередньому періоді хоча в цілому по Україні була властива тенденція збільшення до 2009 року. Значною була частка інвестицій, освоєних підприємствами транспорту, пошти та зв'язку, в аналізовані роки вона склала -17,6; 20,2; 15,2; 16,1; 19,6; 12,0; 11,4; 9,9%, зменшившись у 2005 році та започаткувавши стійку тенденцію до зменшення з 2008 року.

Диспропорції в розподілі капітальних вкладень за видами діяльності не на користь аграрного сектора в Херсонській області обумовлені стійкими, загальнови-знаними ризиками в сільському господарстві і частково впливом політичних шоків. Ризик, що є невід'ємною складовою будь-якого інвестиційного процесу, має свої особливості в сільському господарстві; дія природних факторів одночасно

несе як збитки, так і доход, неспівпадання робочого періоду і періоду виробництва, рішення приймаються за рік, а то і більше до моменту реалізації, ринковій ситуації властива висока динаміка, виникає можливість відхилення від запланованих параметрів виробничо-фінансової діяльності, ймовірний характер досягнення бажаних параметрів, відсутність впевненості досягнення поставленої мети, можливість трудових, матеріальних, фінансових втрат. Дія цих перелічених чинників за умов політичної і економічної нестабільності об'єктивно зростає. Як результат, об'єктивний характер перерахованих чинників потребує державного регулювання. Значимість останнього зростає, оскільки аграрний сектор економіки значною мірою визначає соціально-економічне становище держави, гарантує її продовольчу безпеку. Питома частка валової продукції сільського господарства Херсонської області в Україні в аналізованій період знаходилась у межах 3,6 -4,1%.

Аналіз інвестиційної привабливості регіону має ґрунтуватися на аналізі статистичних даних : 1) про рівень розвитку його інвестиційної інфраструктури; 2) демографічної характеристики регіону 3) рівня ризиків. На практиці інвестиційна привабливість регіонів мала би змінюватися.

В аспекті розвитку інфраструктури Херсонський регіон займає економічно вигідне положення – вихід до узбережжя морів (Чорного та Азовського) та 4 пункти пропуску – авіа, річковий порт і морські порти м. Херсона і м. Скадовська; транспортна мережа представлена: експлуатаційною довжиною залізничних колій - 452,3 км, автомобільних шляхів загальнодержавного і місцевого значення - 4934,1 км, у т.ч. з твердим покриттям - 4888,1 км.

Станом на 01.01.2010 року чисельність наявного населення 1086,8 тис. осіб; кількість зайнятих економічною діяльністю -488,8 тис. осіб, кількість зайнятого населення у с/г, мисливстві, лісовому господарстві -137,2 тис. осіб (28,1%), промисловості -51,6 тис. осіб (10,6%). Чисельність безробітного населення за методологією МОП у віці 15-70 років -46,1 тис. осіб.

Землі регіону складають -2846,1 тис. га, у тому числі землі с/г призначення - 2033,9 тис. га

Обсяг валової доданої вартості в Херсонській області в 2000 році та валового регіонального продукту - в 2005 -2009 роках становив відповідно 2348, 6469, 7565, 9034, 13174, 13436 млн. грн., а в розрахунку на одну особу відповідно – 1925, 5713, 6744, 8122, 11944, 12256 грн. тоді як в середньому по Україні –2788; 9372; 11630;15496; 20495; 19862 грн., що є свідченням не повного використання потенціалу регіону.

Реалізація інвестиційного процесу потребує консолідації ресурсів усіх джерел фінансування. На теперішній час такими джерелами є; кошти державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, власні кошти підприємств, кредити банків та інші позики, кошти іноземних інвесторів, кошти населення та інші джерела інвестування.

Сьогодні в Херсонському регіоні головним джерелом інвестування залишаються власні кошти підприємств. Так, за рахунок цього джерела протягом 2000, 2004-2010 років здійснено відповідно – 63,1 64,3; 56,0; 54,9; 45,9; 42,1, 57,9, 53,3%. Фінансові ресурси підприємств агропромислового комплексу досить обмежені, оскільки саме цей комплекс зазнав найбільшої деградації в перебудовчий період.

Другим за питомою часткою джерелом інвестування в Херсонській області є кредитні ресурси. В аналізованій період відповідно років їх частка в загальних обсягах інвестицій складала – 2,1 11,8; 17,8; 15,2; 18,4; 33,0, 17,7 11,6 %. У відсот-

ках до загального обсягу інвестицій кредитні ресурси та інші позики більш активно використовувались в області ніж в цілому по Україні, де динаміка збільшення цього показника була стабільною та з меншими абсолютними значеннями. У 2008 рок було активізовано залучення кредитних коштів. Значною мірою це було обумовлено підписанням українською інвестиційною компанією (Агентство інвестицій та розвитку) меморандуму про співпрацю з провідними банками й міжнародними фінансовими інституціями щодо залучення коштів у АПК.

В умовах нестачі внутрішніх ресурсів для поліпшення інвестиційного клімату могли би бути дієвим інструментом оновлення існуючого виробництва - прямі іноземні інвестиції. Проте загальний рівень інвестиційної привабливості Херсонського регіону залишається низьким. Обсяги залучених іноземних інвестицій є незначними і у 2000-2004-2010 роки вони в структурі інвестиційних джерел відповідно становили – 8,4; 3,0; 2,2; 3,7; 2,3; 2,1; 7,8; 0,6%.

У регіональному розрізі за обсягами іноземних інвестицій першість має Київський регіон, потім Харківський регіон, Одеський, Донецький. Беззаперечно, що підприємства з іноземними інвестиціями приносять в економіку регіону сучасні технології, що важливо для експортно-орієнтованих галузей, створюють робочі місця, сприяючи підвищенню рівня зайнятості та зниженню соціальної напруженості. Проте іноземні інвестори надають перевагу в інвестуванні харчовій промисловості агропромислового комплексу України, а не сільському господарству. Для Херсонської області, що знаходиться в зоні ризикованого землеробства, пріоритетним має бути іноземне інвестування саме виробничої діяльності.

Невеликою була і питома частка держави в загальній сумі інвестицій Херсонської області, вона склала відповідно в 2000 та 2004-2010 роках –8,0; 6,4; 10,7; 10,2; 11,2; 5,8; 4,2; 3,7 %. Частка коштів місцевих бюджетів була в регіоні починаючи з 2007 року вищою ніж в середньому по Україні склавши відповідно в 2000 та 2004-2010 роках -1,4; 2,7, 2,8, 4,4, 12,3, 5,0; 4,5; 5,0% .

Таким чином, головними проблемами в інвестиційній сфері є:

- порушена структура розподілу капітальних вкладень за видами економічної діяльності;

- деформація в консолідації ресурсів усіх джерел фінансування;
- великий дефіцит власних джерел інвестиційних ресурсів у підприємств;
- відсутність механізму підтримки довгострокового інвестування;
- відсутність пріоритетів у здійсненні державної інвестиційної політики;
- високі політичні ризики.

Висновки та пропозиції. Стан інвестиційного клімату Херсонського регіону визначається аграрним спрямуванням області, що обумовлено стійкими ризиками, дія яких посилюється впливом політичних шоків та економічної кризи.

Більшу частину загальних капітальних вкладень області освоєно на підприємствах промисловості.

Головним джерелом інвестування в Херсонському регіоні є власні кошти підприємств та кредитні ресурси. Невеликою залишається питома частка держави, коштів місцевих бюджетів. Обсяги залучених іноземних інвестицій коливались в межах 2,3-4,2%.

Алгоритм оцінки інвестиційних ризиків має включати: аналіз факторів, що заважають залученню інвестиційних потоків, коригування несприятливих для інвестування ситуацій, вибір оптимального із набору можливих варіантів, що високо позиціонують можливості аграрного сектора в очах інвесторів.

Для Херсонського регіону перевагами у формуванні позитивного інвестиційного клімату є економічно вигідне розміщення регіону, наявність висококваліфікованої дешевої робочої сили, динаміка економічних і фінансових показників, вільні ніші на внутрішніх ринках збуту аграрної продукції та продукції переробної промисловості.

Регіональна інвестиційна політика має формуватися на тезі, що в економіці регіону інвестиції є домінуючим фактором соціально – економічного розвитку і сприяють забезпеченню інтеграції його в національну економіку та у світовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гуткевич С.А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики; Моногр. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2003. – 252 с.
2. Лайко Г.П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК. – К.; ННЦ “ Інститут аграрної економіки “. - 2005. – 214с.
3. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи // Економіка та прогнозування. – 2003. № 3. – С. 119-137.
4. Стецюк П.А. Формування фінансових ресурсів сільсько-господарських підприємств // Економіка АПК. – 2006. - №11. – С. 112.
5. Статистичний щорічник Херсонської області за 2009 рік. –головне управління статистики у Херсонській області. м.Херсон; 2010. – С. 508.
6. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К.; ДП “Інформаційно – аналітичне агентство”, 2010. –С.566.

УДК 351:711.3:303.7 (1-22)

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Руснак А.В. – к. е. н., Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Останнім часом широкого розповсюдження набув програмно-цільовий підхід до прийняття управлінських рішень (програмно-цільове управління), що базується на принципах системного підходу. Програмно-цільовий метод управління розвитком сільських територій у сучасних умовах має важливе значення для комплексної реалізації невідкладних регіональних завдань, які передбачають максимальну ефективність використання засобів. Кожна програма повинна розроблятися за умов адресності, містити завдання конкретним виконавцям і мати детально відпрацьовану систему управління сільською територією.

Програмно-цільовий підхід до управління розвитком сільських територій - це метод розробки специфічних планів, досягнення певних цілей, який забезпечує чітку узгодженість визначених систем заходів із поставленими цілями за рахунок проведення детального аналізу таких цілей, основних аспектів їх досягнення і безпосереднього включення до плану їх реалізації усіх необхідних аспектів виконання.